

ФІЛОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 821.162.1 Грабовський М.
DOI 10.35433/2220-4555.21.2023.fil-1

Ірина Андерсон,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри східноєвропейських мов
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0001-7013-079X
iryna-rudenko@ukr.net

МІХАЛ ГРАБОВСЬКИЙ ЯК ПЕРЕКЛАДАЧ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті розглянуто перекладені польською мовою українські козацькі думи та пісні зі збірки Михайла Максимовича 1834 року. Польський літературний критик, письменник доби романтизму Міхал Грабовський у своїй найвідомішій праці «Література і критика» 1837 року підніс українську народну поезію на щабель зразків світової літератури, козацький епос прирівняв до лицарського епосу, а збірку українських народних пісень Михайла Максимовича визнав зібранням національних шедеврів літератури. Проаналізовано такі віршовані пісні:

«Ой на морі, на морі синьому», «Гомін, гомін по діброві», «Ой панове-молодці, відкіль ідете?», «Пісні про Свирговського», «Пісні про Морозенка», «Вітер гуде, трава шумить», «Пісня про Богданка», «Туман поле покриває», «Пісня Богуславиці (Гея із устя Дніпра)», «Про козака Байду (А в містечку славним Берестечку)», «А що в тій Чорногорі за вороні коні!», «Ой мала вдова сина-сокола», «Наїхали козаки до Марусі в гості», «Повстання Наливайка», «Похід на поляків», «Про Хмельницького та Барабаша», «Про похід Хмельницького в Молдавію», а також думи «Про Івася Коновченка», «Чорноморська буря», «Про Федора Безродного» та «Втеча трьох братів з Азова».

Установлено, що Міхал Грабовський при перекладі допустив такі погрішності в перекладених поезіях: порушення часового принципу, пропуск строф, недотримання малої/ великої літери при тлумаченні, заміна категорії роду іменників, власні доповнення, неправильний переклад певних частин тіла, порушення граматичних форм, зокрема й недотримання правил передавання ступенів порівняння прикметників. Окрім того, не завжди влучно підібрано відповідники до семантики слів із оригіналу тексту, а також фразеологічних одиниць. Однак це жодним чином не применшує заслуги польського літературознавця та не є приводом недооцінювати його сміливий учинок, що мав на меті познайомити польськомовне суспільство з українським фольклором.

Ключові слова: фольклор, переклад, дума, козацький епос, романтизм.

Iryna Anderson. Michał Grabowski jako tłumacz ukraińskiej poezji ludowej

W artykule omówiono przetłumaczone na język polski ukraińskie wiersze i pieśni kozackie, pochodzące ze zbioru Mychajła Maksymowicza z 1834 roku. W swoim najślynniejszym dziele „Literatura i krytyka” z 1837 roku polski krytyk literacki i pisarz epoki romantyzmu Michał Grabowski podniósł ukraińską poezję ludową do poziomu przykładów literatury światowej, zrównał epopiej kozacką z eposem rycerskim, a uznał zbiór ukraińskich pieśni ludowych Mychajła Maksymowicza za zbiór narodowych arcydzieł literatury. Rozważano następujące pieśni poetyckie: „O, nad morzem, nad błękitnym morzem”, „Duch, dudnienie na drewnie”, „Och, młodzi panowie, skąd przybywacie?”, „Pieśni o Svirhovskij”, „Pieśni o Morozence”, „Wiatr wyje, trawa szeleści”, „Pieśń o Bohdanku”, „Mgła pokrywa pole”, „Pieśń do Bohuslavtsa (Geja z ujścia Dniepru)”, „O kozackiej Baydzie (A w mieście chwalebnej Berestechki)”, „Co to za wrony w Czarnogórze!”

„Och, mała wdówka po synu sokoła”, „Kozacy przybyli z wizytą do Marusa”, „Powstanie Nalivayka”, „Kampania przeciw Polakom”, „O Chmielnickim i Barabaszu”, „O kampanii Chmielnickiego w Mołdawii”, a także manekiny „O Iwasie Konowczence”, „Burza czarnomorska”, „O Fiodorze Bezrodnym” i „Ucieczka trzech braci z Azow”.

Ustalono, że podczas przekładu Michała Grabowskiego w tłumaczonych wierszach popełniono następujące błędy: naruszenie zasady temporalnej, pominięcie zwrotek, nieprzestrzeganie malej/wielkiej litery przy tłumaczeniu, zamiana rodzaju rzeczowników na kategorie, własne dodatki, błędne tłumaczenie niektórych części ciała, naruszenie form gramatycznych. W tym nieprzestrzeganie zasad przenoszenia stopni porównania przymiotników. Ponadto nie zawsze dobrze dobrane odpowiedniki oddają semantykę wyrazów z tekstu oryginalnego, a także jednostki frazeologiczne. Nie umniejsza to jednak w żaden sposób zasług polskiego krytyka literackiego i nie jest powodem do niedoceniań jego odważnego czynu, który miał na celu przybliżenie społeczeństwu polskojęzycznemu folkloru ukraińskiego.

Słowa kluczowe: folklor, przekład, myśl, epopeja kozacka, romantyzm.

Iryna Anderson. Michal Grabovskij as a translator of Ukrainian folk art

This article examines Polish translations of Ukrainian Cossack poems and songs from Mykhailo Maksymovych's collection of 1834. In his most famous work, "Literature and Criticism" (1837), the Polish literary critic and writer of the Romantic era, Michal Grabowski, elevated Ukrainian folk poetry to the status of examples of world literature, equated the Cossack epic with the knightly epic, and acknowledged the collection of Ukrainian folk songs by Mykhailo Maksymovych as a collection of national masterpieces of literature. The following poetic songs were considered: "Oh on the sea, on the blue sea", "Rumble, rumble on the wood", "Oh, young gentlemen, where are you coming from?", "Songs about Svirhovsky", "Songs about Morozenka", "The wind is howling, the grass is rustling", "Song about Bohdanek", "Fog covers the field", "Song to Bohuslavts (Gay from the mouth of the Dnieper)", "About the Cossack Bayda (And in the town of glorious Berestechka)", "What kind of crow horses are these in Montenegro!", "Oh little widow of the son of a falcon", "Cossacks came to visit Marusa", "Nalivayka Uprising", "Campaign against the Poles", "About Khmelnytskyi and Barabash", "About Khmelnytskyi's campaign in Moldavia", as well as dummies "About Ivas Konovchenko", "The Black Sea Storm", "About Fyodor Bezrodny" and "The Escape of Three Brothers from Azov".

It was established that Michal Grabovsky's translation of the poems contained the following mistakes: violation of the temporal principle, omission of stanzas, failure to observe the lowercase/uppercase letter when interpreting, replacement of the gender category of nouns, one's own additions, incorrect translation of some body parts, violation of grammatical forms. Including breaking the rules for transferring the degrees of comparison of adjectives. In addition, phraseological units and word counterparts from the original text are not always well-chosen to convey the semantics of those words. However, this in no way diminishes the merits of the Polish literary critic and is not a reason to underestimate his brave act, which was aimed at introducing the Ukrainian folklore to Polish-speaking community.

Key words: folklore, translation, thought, Cossack epic, romanticism.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Польський літературознавець Міхал Грабовський був не лише літературним критиком та письменником доби романтизму в Польщі, громадським і культурним діячем. Він також мав чималий перекладацький доробок. Метою такої діяльності стало прагнення познайомити польськомовне суспільство з перлинами української народної творчості. У 1837 році побачила світ найвизначніша літературно-критична праця польського літературознавця, критика Міхала Грабовського – перший том «Літератури і критики». У цій розвідці, окрім ґрунтовних літературно-критичних міркувань, знаходимо переклади української народної творчості польською мовою. Автор узяв на себе місію, яка була дуже сміливою і складною на той час. Орієнтуючись на польського читача, чимало текстів пісень

критик наводить у власному перекладі для ознайомлення широкого кола польських та польськомовних читачів із автентичним українським фольклором. Він намагався якомога точніше передати зміст і дух пісні, проте сам визнавав, що немає перекладу, який би не втратив частину енергії та краси порівняно з оригіналом. Перекладна спадщина Міхала Грабовського не була предметом жодного ґрунтовного дослідження, проте заслуговує на окреме вивчення. У цьому й полягає **актуальність** цієї розвідки.

У нашій невеличкій праці наведено багато уривків із таких українських пісень і дум, як «Ой на морі, на морі синьому», «Гомін, гомін по діброві», «Ой панове-молодці, відкіль ідете?», «Пісні про Свирговського», «Пісні про Морозенка», «Вітер гуде, трава шумить», «Пісня про Богданка», «Туман поле покриває», «Пісня Богуславцю (Гей із устя Дніпра)», «Про козака Байду (А в містечку славним Берестечку)», «А що в тій Чорногорі за вороні коні!», «Ой мала вдова сина-сокола», «Наїхали козаки до Марусі в гості», «Повстання Наливайка», «Похід на поляків», «Про Хмельницького та Барабаша», «Про похід Хмельницького в Молдавію», а також думи «Про Івася Коновченка», «Чорноморська буря», «Про Федора Безродного» та «Втеча трьох братів з Азова». Ці поезії й стали **об'єктом нашого дослідження**, про кожна з них піде мова детальніше в статті. Чому саме ці поезії викликали захоплення в польського літератора і з якої причини він не став перекладати інші – залишається дискусійним питанням.

Мета статті – проаналізувати перекладацький доробок Міхала Грабовського з погляду передавання змісту та граматичної коректності поетичних творів.

Методологічна база. Наше дослідження стало можливим завдяки таким загальнонауковим та філологічним методам: вибірковий спосіб, зіставний та метод аналізу.

Сам Міхал Грабовський констатував про наведені народні думи як про окремі завершені твори, що належать, за його переконанням, до шедеврів фольклору. Як бачимо, усі перекладені поезії є на козацьку тематику. Вони засвідчують, що українська народна творчість полонила літературного діяча, якщо він сприймав як свій обов'язок донести їх до широкого загалу польських читачів. Літературознавець С. Козак високо оцінює Міхала Грабовського як перекладача. Він зазначає, що критик зміг відчутти дух українських пісень та влучно його передати, враховуючи мовні особливості двох народів [3, с. 77]. Так, наприклад, в одній із перекладених поезій «Гомін, гомін по діброві» Міхал Грабовський самовільно змінює слово «гомін» на «шум», оскільки перше, на його думку, не зовсім відповідає польській мові [4, с. 137; 7, с. 66]. І тут же в примітці дає пояснення свого вчинку, що «шум» – ширше поняття за «гомін». Розгляньмо детальніше перекладені поезії.

У думі «Чорноморська буря» митець не дотримався часового принципу, унаслідок чого переклав «пропав» замість оригінального «пропадаю» [7, с. 76]. У думі «Про Федора Безродного» спостерігається той самий недолік, коли замість форм «пробігав», «махав», «промовляв» перекладач застосував «пробігає», «махає», «промовляє» [7, с. 86]. У цій же думі спостерігаємо пропущення одного рядка «Шаблі із похв повиймайте, тіло моє порубайте» [4, с. 10] порівняно з оригіналом, що, цілком можливо, сталося або через неухважність літературознавця або з погляду меншовартості певних, на думку літературознавця, строків. У кількох інших творах нами зафіксовані подібні випадки, про що йтиметься далі. У «Думі про Федора Безродного» трапляються також вислови, яких немає в польській мові, але вони є калькуванням українських відповідників, наприклад: «obiaduje», «połodce» [7, с. 86].

У перекладі думи «Втеча трьох братів з Азова» спостерігаємо неточності та перекладацькі доповнення, відсутні в оригіналі, а саме: «хто грішний», «без весла» [7, с. 74]. У примітці до цього ж твору Міхал Грабовський повторив пояснення Михайла Максимовича та висунув припущення, що козацький ватажок, про якого йдеться в думі, є польський шляхтич Самуель Зборовскі родом з Коломиї [7, с. 74]. І знову тут не завжди зберігається часовий принцип, наприклад: у другій строфі перекладач уживає «утікають» замість «утікали» [7, с. 87].

Варті уваги й чотири поезії, з яких складається «Пісня про Свирговського». У перекладі першої пісні також характерною рисою є недотримання часового принципу, коли теперішній

час уживається замість минулого: «ściąga», «nabiega», «kładzie», «się smuci», «płacze», хоча в оригіналі «набігала», «клала», «сумувала», «оплакала». [4, с. 71; 7, с. 52]. Четвертий уривок згаданої поезії також має особливості: «недоля» в оригіналі написано з малої літери, а в перекладі з великої, в автентичній пісні маємо в оригіналі «піймала», а перекладач пропонує – «wугwała». Останні дві строфи дещо не зовсім передають зміст думи. В оригіналі:

Ой доню-ж, доню, моя доню!

Що нашого молодого Йвана в могилі шукати! [4, с. 74].

А в перекладі натомість:

O córko, moja córko, dosyć się smucić:

Młodemu Iwanowi w mogile życia nie wtócić [7, с. 54].

У польському варіанті «Пісні про Морозенка» маємо певні викривлення категорії роду іменника: замість «Татарюго» перекладено «Татаринко», тобто чоловічу форму замінено жіночою [4, с. 76; 7, с. 55]. Для «Пісні про Богданка» характерне передання слова «оксамиті» за допомогою фонемі /x/ – «ахатісіє», нетипової для польської мови. Окрім того, спостерігаються певні порушення граматичної форми, наприклад «jednę nos posowali» замість «jedną nos posowali» [4, с. 77; 7, с. 56].

У вірші «Пісня Богуславцю» натрапляємо на такий архаїзм як «przu rudłu», що означає кермо на водному судні [4, с. 81; 7, с. 58], а в пісні «Туман поле покриває» чомусь номінатив «wierzchowinę» написано з малої літери, хоча в оригіналі тексту – «Верховини» [4, с. 102; 7, с. 59].

У черговому фольклорному шедевірі «А в містечку славнім Берестечку» вчергове спостерігаємо певні порушення граматичних форм: «ani nos jednę», «ani jedną godzinę», а правильно було б зафіксувати в обох випадках форму «jedną» [4, с. 71; 7, с. 60]. У цій же пісні виявили порушення правил передавання ступеня порівняння прикметників: славнесенький – «mężu sławnu» [4, с. 106; 7, с. 61]. Фіксуємо також неточність у тлумаченні назви частини тіла: «в потилицю» перекладено як «w plesu», хоча загальний зміст думки було збережено [4, с. 106; 7, с. 61].

У перекладі твору «Ой на морі, на морі синьому» маємо заміну іменника жіночого роду на чоловічий: «лебідка» – «łabędź», а зменшено-пестливі форми в оригіналі: «орлоньку», «правдоньку в перекладі втрачають свою пестливість: «orle», «prawdę» [4, с. 116; 7, с. 63].

Поезія «Ой мала вдова сина-сокола» теж має свої особливості. Наприклад, іменник «вдова» перекладено як «matka», що, на наш погляд, дещо викривлює зміст думи. Недотримано категорії роду займенників: оригінальний «його» перекладено «je» [4, с. 117; 7, с. 63], а іменник «служеньки» витлумачено як «starsi», що є не зовсім влучним відповідником.

Як і всі попередні, дума «Ой панове-молодці, відкіль ідете?» також містить певні особливості: слово «ідете» перекладено як «wgasacie». Звертання «Гетьмане» передано лексемою «atamanie», а «бусурман» тричі написано з великої літери [4, с. 144; 7, с. 68].

У фольклорному творі «Вітер гуде, трава шумить» дієслово «гуде» перекладено як «wieje», що, на наш погляд, не передає того конотаційного забарвлення, яке має лексема «гуде». Окрім того, у цьому вірші всі тлумачення слова «козак» подано з великої літери [4, с. 151; 7, с. 69].

У перекладі поетичного твору «Наїхали козаки до Марусі в гості» наявна підміна часової категорії дієслова, а саме: «вийшла» передано як «wychodzi» [4, с. 172; 7, с. 71].

Вірш «А що у той Чорногорі за вороні коні!», як і у випадку з поезією «А в містечку славнім Берестечку», містить неточність у тлумаченні частин тіла: «межи плечима» перекладено як «między plesuma», що жодним чином не вплинуло на загальний зміст думи [4, с. 173; 7, с. 72].

Дума «Повстання Наливайка» перекладена не повністю. У варіанті Міхала Грабовського двічі пропущені строфи «Тільки Бог святий знав, що він думав, гадав, замишляв, як незгоди на Українську землю посилав» [4, с. 21; 7, с. 39], а також відсутні рядки з оригіналу «Да й біля третього переходу станом стали; пустили коней на попасання. – Самі собі дали на три години

одпочивання. А що Гетьман Наливайко думає, гадає? Що він на незгоду ляхів замишляє? Тільки Бог то знає, що йому помагає!» [4, с. 22; 7, с. 40]. Також трапляються фрагменти, де елементарно переказано зміст польською мовою [4, с. 23; 7, с. 41]. Зауважено вставне слово «*pięwatpliwie*» в тлумаченні, якого немає в автентичній поезії зі збірки Михайла Максимовича [4, с. 24; 7, с. 42].

Поетичний твір «Похід на поляків», на думку Міхала Грабовського, написаний тим же автором, що й «Повстання Наливайка» [7, с. 43]. Тут також слово «гомін» виправлено у перекладі на «шум» [7, с. 45]. Лише в цьому творі маємо пунктуаційні неточності: замість тире стоїть знак питання і трикрапка; дужки, яких в оригіналі немає, зате є знак оклику й тире; пропущено трикрапку; знак питання замість знака оклику [4, с. 28; 7, с. 44–45]. В оригіналі твору у звертанні до свого ватажка Стецька Кукурудзи козаки звертаються із запитанням «Чи ти вмер», натомість у перекладі маємо «*Czyś ty nie umarł*», тобто додано заперечна частка [4, с. 30; 7, с. 46]. Також упадає в око переклад фразеологізму «Рахування – не в поминання», який передано фразою «*Nie ma co myśleć o śmierci*», що, на нашу думку, є досить непоганим і влучним варіантом для передання основного змісту наведеного вище сталого вислову [4, с. 30; 7, с. 47]. Порівняно з оригіналом у перекладному творі пропущена строфа: у думі, зібраній Михайлом Максимовичем, маємо «Да те все однакове, Що Яким, що Яків!», а в перекладі – «*Wszystkoć to jedno!..*» [4, с. 30; 7, с. 47]. У передмові до перекладу цієї пісні Міхал Грабовський зазначив, що цей твір Михайло Максимович вважає чудовим, проте сам М. Грабовський не сприймав цю поезію як думу, хоча згаданий і попередній твір називав уламками високої поезії [7, с. 48].

У думі «Про Хмельницького і Барабаша» також зауважено порушення часової категорії дієслів: замість «одбирав» в оригіналі у перекладі наведено «*odbiera*» [4, с. 38; 7, с. 49].

Дума «Про похід Хмельницького в Молдавію» перекладена лише частково – останні 6 строф [4, с. 42; 7, с. 50–51]. Чотири останні думи перекладені прозою, тобто Міхал Грабовський починав нову строфу в тому ж рядку, де закінчувалась попередня, лише починав її з великої літери.

На початку XIX ст. українська народна пісня стала об'єктом досліджень та уваги багатьох митців. Схвальним відгук цій творчості дав Й. Гердер, пророкуючи Україні в європейській культурі таку роль, яку колись відігравала стародавня Греція. Першою спробою систематизації українського фольклору стала збірка М. Цертелєва «Досвід зібрання старовинних малоросійських пісень» (1819). У передмові автор сформулював ряд уваг про народну творчість українців, її поетичну красу та мелодійність, багато уваги приділив і виконавцям цих пісень [6, с. 62]. Згодом вийшла й збірка пісень М. Максимовича (1827). Міхал Грабовський також уважав, що міфи, пісні й легенди різних народів так само відрізняються, як і самі народи [8, с. 44]. Тут варто зазначити, що інший польський літературний діяч Кароль Бродзінський визнавав українську мову найближчою до старослов'янської і український фольклор як найближчого нащадка загальнослов'янського [6, с. 69].

Цікавість до української усної словесності в той період підтверджували й слова В. Щурата, який зауважував, що «не появлявся на польській мові ані літературний часопис, ані альманах, де не можна було б придбати як не статті, або згадки про народну пісню, чи то її саму в перекладі, у переробці чи навіть в українському оригіналі» [1, с. 36].

Міхал Грабовський, як один із відомих культурних діячів свого часу, уважно стежив за новими виданнями, що з'являлися в царській росії того часу. Його увагу зокрема привернула збірка українських народних пісень, що побачила світ у Москві 1834 р. Це була видана Михайлом Максимовичем антологія поезій, котра суттєво вплинула на український, російський, польський фольклор. Саме це видання, на нашу думку, стало для М. Грабовського своєрідним поштовхом до роздумів про українську словесність. Найбільше зацікавили митця історичні пісні та героїчні думи, які складають значну частину книги. Міхал Грабовський не міг обійти своєю увагою теми, що були близькими як для української, так і для польської народної творчості.

Найкращих фольклорних публікацій на той час можна було сподіватися від збирача та знавця старожитності Зоріана Доленги-Ходаковського, але його смерть розвіяла надії сучасників, ця місія перейшла до рук Михайла Максимовича, який у 1827 році видав першу частину українських пісень, а потім, за допомогою кількох російських літераторів, виокремив у збірці чотири частини, куди увійшли козацькі пісні та українські думи, жіночі пісні, веселі та «гіляцькі», обрядові. Тільки з виходом цього видання можна було сказати, що поляки познайомилися з українською поезією. «Лише праця пана М. Максимовича надає форму й тіло тому, що ми до цього бачили в пітьмі та сутінках» [7, с. 34–35, 36].

Важливе місце в українській народній творчості належало також козацьким пісням. У період романтизму їх було визнано й розпочато пошук таких пісень. Польські романтики у своїх зверненнях до історичного минулого часто використовували тематику національної визвольної боротьби. Важливу роль тут відіграла тема козацтва й образ козака як уособлення сили та незламного духу народу.

У другому розділі своєї ґрунтовної праці Міхал Грабовський розглянув структуру збірки Михайла Максимовича. Критик зазначав, що вона ділиться на три підрозділи: українські думи; козацькі пісні, засновані на історичних подіях; пісні, що ілюструють побут малоросів і мають додаткову внутрішню структуру відповідно до хронологічних періодів. Перекладач намагався проаналізувати окремі думи, наведені Михайлом Максимовичем, і робив припущення про їх авторство, час написання та схожість зі світовими пісенними зразками того часу. Ось як він говорив про думу «Ой пішли козаки на чотири поля» з частини першої збірки Михайла Максимовича: «Немає в ній жодної простоти чи пластичності народної поезії, ні плинності пісні, ані протяжності повісті; це сьогоденна поезія, дифірамічна, байронівська» [7, с. 43]. Міхал Грабовський уважав, що власне українське слово «дума» є не що інше, як лицарська елегія. У дослідженні він визначав деякі українські пісні як уривки з лицарської поезії, інші – як вірші зі збірки Зоріана Доленги-Ходаковського, нібито перекладені з іспанської мови [7, с. 52, 56].

Польський літературознавець зауважував, що лише з появою збірки українського фольклору М. Максимовича «можна вважати, що ми знаємо українську поезію. Досі про неї міркували більше на підставі чуток, а не ґрунтовного знайомства» [7, с. 35].

Критик Грабовський, як і Михайло Максимович, повсякчас усвідомлював, що, аби пізнати народ, «треба увійти в його епоху, край, у коло його думки й відчуттів, побачити, як він живе, як вихований, які предмети бачить, що пристрасно любить, яке його повітря, його небо, клімат, танці й музика. Дослідник повинен пізнати все це не як чужинець чи ворог, а як приятель і родич» [3, с. 79].

Міхал Грабовський не лише схвалював збирання фольклору, а й сам займався цією діяльністю. У листі до Богдана Залеського від 13 березня 1828 р. він писав про те, що з Яном Креховецьким і Северином Гощинським вони зібрали багато зразків усної словесності, зокрема українських пісень, і деякі з них були на рідкість унікальні своєю поетичністю [5, с. 48]. Однак польський літератор оцінював не все, що походило з народної фантазії, як «добре», а лише те, на що впав пильний погляд поета, й те, що було перероблене його вмілою рукою. Тоді народна байка ставала епопеєю.

Висновки. Міхал Грабовський уважав українські думи одним із найбільш високих взірців літературної поезії, прагнув познайомити польськомовних читачів зі зразками українського фольклору на сторінках своєї найбільш відомої праці «Література і критика». Як і в будь-якому перекладі, він допускав певні неточності та погрішності, що певною мірою могли не передати всю досконалість, красу і велич козацьких дум. Однак своєї мети він досягнув, і на той час це був дуже сміливий учинок, котрий без сумніву мав свої наслідки, позитивні для української літератури й фольклору зокрема. Не маємо відомостей за яким критерієм польський критик робив вибірку для перекладу, проте маємо свідчення, що абсолютно всі твори зі збірки Михайла Максимовича викликали в нього захоплення та становили цінність для збереження й вивчення самотності українського народу, героїчної

історії, побуту, людських взаємин тощо. Окрім перекладу, Міхал Грабовський також здійснив аналіз видання Максимовича, намагався встановити авторство деяких дум, шукав у них взаємно характерні спільні та відмінні риси, виконував спроби розібратися з автентичними та видуманими персонажами в поезіях.

Аналізуючи перекладацьку майстерність Міхала Грабовського, варто відзначити, що дух та характер української думи було повністю збережено й відтворено польською мовою, що було для Міхала Грабовського основним завданням. Варто наголосити й на певних погрішностях у перекладених поезіях, а саме: порушення часового принципу, пропуск рядків, недотримання малої/великої літери в тлумаченні, заміна категорії роду іменників, власні доповнення та реструктуризація українських слів на польський лад, неправильний переклад певних частин тіла, порушення граматичних форм, зокрема й недотримання правил ступенювання прикметників. Окрім того, не завжди влучно підібрано відповідники для передачі семантики слів із оригіналу тексту, а також фразеологічних одиниць. Приклади до будь-якого із цих незначних зауважень було наведено в основному тексті цієї розвідки й показано частоту застосування.

Не зважаючи на все вказане вище, жодним чином не можна применшувати заслуги польського літературознавця та його сміливий учинок, яким українську народну поезію було поставлено в один ряд із найкращими шедеврами світової літератури, козацький епос прирівняно до лицарського, а збірку українських народних пісень Михайла Максимовича визнано за зібрання національних шедеврів літератури. Цінність праці Міхала Грабовського «Література і критика» та перекладів у ній українських фольклорних шедеврів полягає в тому, що своїми ідеями він орієнтував сучасників у тодішньому хаосі літературних думок, а інколи й у їх відсутності. «Література і критика» на той час багато в чому визначила подальший шлях розвитку літератури. Міхал Грабовський прагнув стати одним із поводитирів романтичного руху в тогочасній Польщі, указати на власне його «обличчя», а може, і вплинути на розвиток напрямку, тлумачив його генезу й необхідність прояву в цій добі, аналізував його прояви й характерні риси, з'ясував значення й вартість для польської культури, переважно спираючись на результати сучасних йому німецької та французької філософії. Його літературно-критична діяльність тривала майже сорок років, і впродовж цього часу він писав критичні праці, художні твори, статті з історії, археології, цукроваріння, і, звичайно ж, перекладав українські козацькі пісні.

Список використаних джерел та літератури

1. Кирчів Р. Україніка у польських альманахах доби романтизму : монографія. Київ, 1965. 132 с.
2. Кирчів Р. «Українська школа» польського романтизму в контексті міжнародних фольклорно-літературних взаємин. *Романтизм: між Україною та Польщею. Київські полоністичні студії*. Київ, 2003. Т. V. 464 с.
3. Козак С. Міхал Грабовський і українська народна поезія : пер. з пол. А. Вишняускас. *Наукове Товариство імені Шевченка. Записка НТШ. Праці філологічної секції*. Львів, 1997. Т. ССXXXIV. С. 66–87.
4. Максимович М. Украинские народные песни, изданные Михайлом Максимовичем. Москва : В университетской типографии, 1834. 181 с.
5. Bar A. Michała Grabowskiego listy literackie. Kraków : Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1934. 450 s.
6. Brodziński K. O klasyczości i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej. Kraków : Przełom, 1946. 80 s.
7. Grabowski M. Literatura i krytyka: Pisma. Wilno : Nakładem Teofila Glückberga, 1837. Т.1. 138 s.
8. Grabowski M. Witolorauda. *Tygodnik Petersburski*. 1841. № 8. S. 42–46; № 9. S. 50–52; № 10. S. 55–56.

References (translated & transliterated)

1. Kyrchiv, R. (1965). Ukrainika u polskykh almanakhakh doby romantyzmu [Ukrainica in the Polish almanacs of the era of romanticism]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Kyrchiv, R. (2003). «Ukrainska shkola» polskoho romantyzmu v konteksti mizhnatsionalnykh folklorno-literaturnykh vzaiemyn ["Ukrainian school" of Polish romanticism in the context of international folklore and literary relations]. *Romantyzm: mizh Ukrainoiu ta Polshcheiu. Kyivski polonistychni studii – Romanticism: between Ukraine and Poland. Kyiv polonistic studios. (Vol. V), (pp. 22–59). Kyiv [in Ukrainian].*
3. Kozak, S. (1997). *Mikhal Hrabovskyi i ukrainska narodna poeziia [Michal Hrabovskyj and Ukrainian folk poetry]. A. Vyshniauskas (Trans). Naukove Товариство імені Шевченка. Zapysky NTSH. Pratsi filolohichnoi sekcii – Shevchenko Scientific Society. Notes of NTSH. Proceedings of the philological section. (Vol. CCXXXIV), (pp. 66–87). Lviv [in Ukrainian].*
4. Maksimovich, M. (1834). *Ukrainskije narodnye pesni, izdannye Mikhailom Maksimovichem [Ukrainian folk songs published by Mikhail Maksimovych]. Moskva: In the university printing house [in Ukrainian/russian].*
5. Bar, A. (1934). *Michała Grabovskega listy literackie [Mykhajla Grabovskiego literary letters]. Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności [in Polish].*
6. Brodzhinski, K. (1946). *O klasychnoshci i romantychnoshci tudziezh o dukhu poezji polskej [About classical and romanticism as well as the spirit of Polish poetry]. Kraków: Przełom [in Polish].*
7. Grabovski, M. (1837). *Literatura i krytyka: Pisma M. Grabovskega [Literature and criticism. Writings M. Gr.]. (Vol. 1). Wilno: Nakładem Teofila Glückberga [in Polish].*
8. Grabovski, M. (1841). *Vitolorauda [Vitolorauda]. Tygodnik Petersburski – Petersburg Weekly, 8, 42–46; 9, 50–52; 10, 55–56 [in Polish].*

Статтю отримано 24.01.2023 року.

Прийнято до друку 02.03.2023 року.